

**Uppföljning av tidigare granskning av behandlingen av personuppgifter i
Polismyndighetens Nationella operativa avdelnings register över
spaningsfilmer**

1. SAMMANFATTNING

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten (nämnden) har gjort en uppföljande granskning avseende behandlingen av personuppgifter i Polismyndighetens Nationella operativa avdelnings (NOA) register över spaningsfilmer.¹

Nämnden konstaterar att Polismyndigheten har vidtagit och planerar att vidta flera åtgärder med anledning av de rekommendationer som nämnden lämnat i sitt tidigare uttalande. Nämnden bedömer emellertid att behandlingen av personuppgifter behöver ses över ytterligare.

Nämnden är kritisk till att Polismyndigheten inte har infört särskilda rutiner för behandling av känsliga personuppgifter i registret trots nämndens uttryckliga rekommendation i det tidigare uttalandet. Vidare framgår inte det närmare ändamålet med behandlingen av personuppgifter i registret tillräckligt tydligt.

¹ Dåvarande Rikspolisstyrelsens register över spaningsfilmer.

Innehåll

1. SAMMANFATTNING.....	1
2. BAKGRUND.....	3
3. UTREDNINGEN.....	3
3.1. Genomförande.....	3
3.2. Iakttagelser vid inspektionen.....	3
3.3. Polismyndighetens remissvar.....	4
<i>Särskild upplysning om närmare ändamål</i>	4
<i>Misstankemärkning</i>	4
<i>Känsliga personuppgifter</i>	5
<i>Bevarande och gallring</i>	5
<i>Logguppföljning</i>	5
4. NÄMNDENS BEDÖMNING.....	6
4.1. Särskild upplysning om närmare ändamål.....	6
4.2. Misstankemärkning.....	6
4.3. Behandlingen av känsliga personuppgifter.....	6
4.4. Bevarande och gallring.....	7
4.5. Logguppföljning.....	7
5. BESLUT.....	8

2. BAKGRUND

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden beslutade den 11 december 2012 ett uttalande rörande behandlingen av personuppgifter i Rikskriminalpolisens register över spaningsfilmer.² Nämnden uttalade då att behandlingen av personuppgifter i registret behövde ses över för att överensstämma med polisdatalagens krav. Nämnden rekommenderade dåvarande Rikspolisstyrelsen att åtgärda följande brister.

- Det närmare ändamålet med behandlingen av personuppgifter i registret framgick inte genom upplysning eller på annat sätt.
- Det framgick inte vilka av de som registrerats som inte var misstänkta för brott.
- Det saknades särskilda rutiner för behandling av känsliga personuppgifter och berörd personal var inte utbildad inom området för att kunna identifiera känsliga personuppgifter.
- Loggningsuppgifter från registret följdes inte upp.

Nämnden beslutade den 16 mars 2016 att följa upp den tidigare granskningen. För en utförligare beskrivning av registret och de rättsliga utgångspunkterna hänvisas till nämndens tidigare uttalande (dnr 177- 2012).

3. UTREDNINGEN

3.1. Genomförande

Polismyndigheten har redovisat genomförda och planerade åtgärder med anledning av nämndens synpunkter i det tidigare uttalandet. Vidare har en inspektion genomförts den 21 juni 2016 där elva (fem pågående och sex avslutade) spaningsärenden granskats. Vid inspektionen gjordes ett systematiskt urval av ärenden så att såväl nya som äldre ärenden granskades. Polismyndigheten har skriftligt besvarat frågor med anledning av nämndens iakttagelser vid inspektionen.

3.2. Iakttagelser vid inspektionen

Vid granskningen av utvalda spaningsärenden gjordes följande iakttagelser.

- Genom särskilda upplysningar framgick bl.a. om ändamålet med behandlingen av spaningsfilmerna var förundersökning eller underrättelseinhämtning samt om straffskalan för den misstänkta brottsliga verksamheten uppgick till minimum fängelse två år eller inte.
- Tio ärenden behandlades i syfte att utreda grova brott, och ett behandlades i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig

² Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden uttalande den 11 december 2012 ”Behandlingen av personuppgifter i Rikskriminalpolisens register över spaningsfilmer” (dnr 177-2012).

verksamhet. Det framgick inte direkt i registret för vilken förundersökning eller vilket underrättelseärende behandlingen skedde.

- Genom särskilda upplysningar framgick vilka personer som var misstänkta respektive inte var misstänkta för brott. I tre av de elva ärendena förekom dock motstridiga upplysningar om misstanke avseende fyra olika personer.
- Det förekom inte några känsliga personuppgifter i de granskade spaningsfilmerna.
- Vid inspektionen uppgav befattningshavare vid Polismyndigheten att gallring görs manuellt och att en gallringsfrist om fem år tillämpas avseende alla ärenden som tillförs registret.

3.3. Polismyndighetens remissvar

Polismyndigheten har sammanfattningsvis anfört följande.

Särskild upplysning om närmare ändamål

Samtliga som arbetar vid spaningssektionen, drygt 80 personer, behöver tillgång till allt material i registret och är väl förtrogna med för vilket ändamål spaningen bedrivs. Förutom att materialet används för kommande eller pågående förundersökningar har spanarna behov av bildmaterialet för att kunna identifiera personer och för att uppdatera sig om vad som händer i ett visst ärende inför ett nytt arbetspass. Spaningen kan antingen ske inom ramen för underrättelseverksamhet eller inom ramen för en förundersökning, vilket numera framgår direkt i systemet.

Polismyndigheten bedömer att ändamålet med behandlingen av uppgifter kan tydliggöras ytterligare i registret, även om något behov härav egentligen inte finns i spaningsverksamheten. Möjligheten att komplettera spaningsärenden som sker inom ramen för en förundersökning med angivande av brottsrubricering och nummer på förundersökningen i registret ska utredas. I de fall spaningen bedrivs inom ramen för underrättelseverksamhet ska det övervägas om spaningsärendet i registret bör tillföras information i form av kortare beskrivning av spaningsuppdraget och den aktuella brottsliga verksamheten. I de fall ändamålet med behandlingen av personuppgifterna ändras ska det utredas om detta bör framgå uttryckligen.

Misstankemärkning

Med anledning av nämndens tidigare uttalande har Polismyndigheten infört en funktion för misstankemärkning i registret. För samtliga personer som syns mer varaktigt i en film framgår om personen är misstänkt eller inte misstänkt för brott. De felaktiga misstankemärkningarna som nämnden noterat vid inspektionen beror på den mänskliga faktorn. Rutinerna för misstankemärkning ska ses över för en enhetlig tillämpning.

Känsliga personuppgifter

Det har inte genomförts någon särskild utbildning rörande behandling av känsliga personuppgifter. All personal inom Polismyndigheten kommer dock att under det närmaste året genomgå en digital utbildning om polisdatalagen, inbegripet behandling av känsliga uppgifter. Några rutiner för registrering av beslut om behandling av känsliga personuppgifter behövs inte. I den mån känsliga personuppgifter förekommer kommer de endast till uttryck indirekt genom vad som kan iakttas på spaningsfilmen. En behandling av sådana känsliga personuppgifter bör oftast kunna bedömas mindre kränkande ur integritetssynpunkt då personen i regel valt att manifesteras uppgiften på ett yttre iakttagbart sätt. Vidare är den bakomliggande orsaken till registreringen av den känsliga personuppgiften en mer eller mindre konkretiserad misstanke om allvarlig brottslighet, varför behandlingen alltid är absolut nödvändig utifrån dessa ändamål.

Bevarande och gallring

Behovet av personuppgifterna prövas kontinuerligt mot de ändamål för vilka de samlats in. Som framhålls i förarbetena till polisdatalagen görs en skillnad mellan behandling i form av bevarande av uppgifterna under viss tid (lagring) och annan behandling. De personer mot vilka spaning bedrivs är som regel ofta återkommande i andra utredningar och underrättelseuppslag. Personuppgifterna behöver således lagras även för mer övergripande ändamål och får därmed som regel behandlas till gallringsfristens yttersta gräns.

Polismyndigheten vill framhålla att i de fall uppgifterna behandlas i underrättelseverksamheten och den brottsliga verksamheten inte innefattar grova brott ska gallring i registret ske senast tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes. Vid inspektionen konstaterades vissa brister avseende den faktiska tillämpningen av gallringsrutinen. Polismyndigheten kommer dock att se över detta för att säkerställa en korrekt tillämpning av polisdatalagens regler.

Logguppföljning

Registret över spaningsfilmer är inte anslutet till den centrala säkerhetsloggen men det förs en annan löpande logg över registret. I dagsläget finns inga fastställda rutiner för logguppföljning. Samtliga medarbetare har behov av att ha tillgång till allt material i registret. Loggningsuppgifterna har därmed rent faktiskt en begränsad betydelse för kontroll av att tillgången till personuppgifter begränsas till vad varje tjänsteman behöver. I nuläget görs endast kontroller på förekommen anledning. Polismyndigheten har emellertid påbörjat ett övergripande arbete med framtagande av rutiner för hur uppföljning av loggningsuppgifter ska gå till.

4. NÄMNDENS BEDÖMNING

4.1. Särskild upplysning om närmare ändamål

I det tidigare uttalandet rekommenderade nämnden att det i anslutning till varje bildupptagning skulle införas en särskild upplysning i registret om för vilket ändamål uppgifterna behandlas.

Polismyndigheten har därefter infört en funktion för särskild upplysning om ändamålet. När ett ärende registreras i systemet anges om det avser en förundersökning eller underrättelseverksamhet samt om brottet har ett föreskrivet minimistraff om fängelse i två år eller inte.

Nämnden ser positivt på att Polismyndigheten har infört grundläggande upplysningar om ändamålet med behandlingen. Enligt nämndens mening behöver det närmare ändamålet med personuppgiftsbehandlingen anges ännu tydligare för att uppfylla polisdatalagens krav. I förarbetena anges nämligen att det ska vara tydligt för vilken typ av brott eller misstänkt brottslig verksamhet som behandlingen sker, exempelvis ett underrättelseprojekt om vapensmuggling från Y-land.³ De åtgärder som Polismyndigheten överväger att införa i förtydligande syfte bör därför genomföras (se avsnitt 3.3. ovan).

4.2. Misstankemärkning

Nämnden efterfrågade i det tidigare uttalandet en tydlig upplysning i registret som möjliggör för användaren att identifiera vilka personer i spaningsfilmerna som inte är misstänkta för brottslig verksamhet.

Polismyndigheten har infört en funktion för misstankemärkning i registret. Märkningen tillämpas både på uppgifter som behandlas i utrednings- och underrättelseverksamheten.⁴ Vid inspektionen fann dock nämnden att motstridiga uppgifter om misstanke förekom i drygt en fjärdedel av de granskade ärendena. Nämnden konstaterar att detta är en brist och utgår från att Polismyndigheten kommer att rätta de felaktiga uppgifterna. Under förutsättning att funktionen för misstankemärkning i registret tillämpas konsekvent anser nämnden att den utgör ett ändamålsenligt integritetsskydd för de enskilda som förekommer i registret utan att vara misstänkta för brott.

4.3. Behandlingen av känsliga personuppgifter

Nämnden rekommenderade i det tidigare uttalandet att Polismyndigheten skulle tillse att berörda befattningshavare utbildas avseende behandlingen av

³ Prop. 2009/10:85 s. 98

⁴ Av punkten 5 a) i övergångsbestämmelserna till PDL framgår att bestämmelserna avseende särskild upplysning om att personen inte är misstänkt inte behöver tillämpas förrän den 1 januari 2018 om behandlingen sker i syfte att utreda eller beivra brott, medan kravet gäller sedan den 1 mars 2012 vid behandling i underrättelseverksamhet.

känsliga personuppgifter i både text och bild samt att särskilda rutiner för registrering av sådana uppgifter borde införas.

Känsliga personuppgifter får behandlas endast om det är absolut nödvändigt för syftet med behandlingen (2 kap. 10 § andra stycket PDL). Rekvisitet absolut nödvändigt innebär att kravet är mycket högt ställt och medför att en noggrann prövning måste göras i varje enskilt fall. När känsliga personuppgifter framgår av en bild *måste* prövning göras om huruvida det är absolut nödvändigt att registrera bilden som sådan.

Det förhållandet att känsliga personuppgifter kan förekomma i bildupptagningar innebär att de personer som har till uppgift att pröva om bilden eller filmen ska tillföras registret måste ha erforderliga kunskaper för att kunna identifiera sådana uppgifter. Till detta kommer att beslutsfattaren måste kunna göra en adekvat ändamålsbedömning. Behovet av utbildning och tydliga rutiner för prövningen är därför viktiga. Nämnden är därför kritisk till att Polismyndigheten inte vidtagit åtgärder i något av dessa avseenden.

4.4. Bevarande och gallring

Vid inspektionen upplyste befattningshavare vid Polismyndigheten att gallring av uppgifter sker manuellt fem år efter det att ett ärende tillförts registret.

Enligt polisdatalagen gäller olika regler för gallring beroende på om uppgifterna behandlas i utredningsverksamhet eller i underrättelseverksamhet samt beroende på det misstänkta brottets svårhetsgrad. Nämnden konstaterar att det med Polismyndighetens nuvarande rutiner finns en risk för att personuppgifter behandlas under en längre tid än vad som är tillåtet. Som framgår av Polismyndighetens svar är myndigheten dock numera medveten om att det finns brister i gallringsrutinerna. Nämnden noterar att Polismyndigheten har för avsikt att rätta till dessa brister.

Nämnden vill i detta sammanhang understryka att uppgifter som saknar betydelse ur brottsbekämpningssynpunkt ska gallras så snart detta står klart.⁵

4.5. Logguppföljning

Nämnden uppmanade i det tidigare uttalandet dåvarande Rikspolisstyrelsen att se till att loggningsuppgifter från registret regelbundet följdes upp.

Logguppföljning sker, liksom tidigare, endast på förekommen anledning. Enligt Polismyndigheten har samtliga anställda vid spaningssektionen behov av alla uppgifter i registret för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter. Enligt nämnden framstår det som märkligt att så många befattningshavare hela tiden skulle ha ett så stort behov av uppgifter. Nämnden har emellertid inte underlag

⁵ Prop. 2009/10:85 s. 350

att hävda att påståendet är felaktigt. Om alla befattningshavarna vid spaningssektionen har behov av att ta del av alla uppgifter i registret finns naturligtvis inte anledning att stickprovsvis kontrollera vem eller vilka som tagit del av uppgifterna. Det kan dock av andra skäl finnas anledning till regelbunden logguppföljning.

Nämnden noterar att Polismyndigheten har påbörjat ett övergripande arbete med framtagande av rutiner för hur uppföljning av loggningsuppgifter ska gå till.

5. BESLUT

Med detta uttalande avslutas ärendet.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Sigurd Heuman

I avgörandet har deltagit: Sigurd Heuman (ordförande), Barbro Thorblad, Cecilia Dalman Eek, Linnéa Darell, Berit Jóhannesson, Christina Linderholm, Ewa Samuelsson, Mats Sander och Jonas Åkerlund (enhälligt).

Föredragande: Ylva Marsh

Expedition till:

Polismyndigheten, Rättsavdelningen, enheten för rättslig styrning och stöd
(A 130.030/2016)

Kopia för kännedom till:

Datainspektionen